

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

บรรณารักษ์ (Librarian) เป็นวิชาชีพที่เก่าแก่อาชีพหนึ่ง ที่เริ่มต้นพร้อม ๆ กับการจัดห้องสมุดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยโบราณ^๑ แต่ตลอดระยะเวลาในอดีตพัฒนาการของอาชีพนี้ เป็นไปอย่างช้า ๆ คนทั่วไปมักมองบรรณารักษ์เฉพาะในบางด้าน เช่น เป็นคนเก็บตัว มีระเบียบ ขาดจินตนาการสร้างสรรค์ มีหน้าที่หยิบหนังสือให้คนอ่าน เผ่ารักษาหนังสือไม่ให้สูญหายไป^๒ และมักจะเป็นผู้หญิงสูงอายุ^๓ ที่ไม่สามารถจะประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้

แต่ในปัจจุบันวิชาชีพบรรณารักษ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในลักษณะเฉพาะของแต่ละวิชามากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี เหล่านี้ทำให้บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

๑. มีความรู้ในวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะจะต้องเป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ ในห้องสมุด ให้ดำเนินไปอย่างมีหลักการ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือแนะนำหนังสือแก่ผู้ใช้ห้องสมุดได้อย่างกว้างขวาง พยายามจะให้ประชากรในสังคมได้รับข่าวสาร

^๑Sidney L. Jackson, Libraries and Librarianship in the West (New York: McGraw-Hill, 1974), pp. 1-28.

^๒James Thompson, Library Power: A New Philosophy of Librarianship (London: Clive Bingley, 1974), p. 12.

^๓D. F. Reardon and J. E. Rowley, "A Question of Quality: How Career Entrants View Their Choice and Their Future," Library Association Record 83 (8 August 1981): 379.

และความรู้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้^๑

๒. จะต้องศึกษาหาความรู้ให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อยู่เสมอ รวมทั้งมีบุคลิกลักษณะที่ดี และมีความรักในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ โดยเฉพาะ

๓. มีคุณธรรมในการติดต่อให้บริการกับบุคคลต่าง ๆ ทุกระดับ^๒

จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่พระราชทานแก่คณะสมาชิกห้องสมุดทั่วประเทศในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังสวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร มีความตอนหนึ่งว่า

. . . หนังสืออยู่ในห้องหรืออยู่ในตู้ในสถานที่แห่งหนึ่ง เป็นจำนวนมาก มหาศาล จะไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ถ้าไม่มีใครอ่าน หรือแม้มีใครมาอ่าน แต่ไม่ทราบว่าจะเลือกหนังสือใดสำหรับฐานะของตน สำหรับความต้องการของตน สำหรับอายุของตน จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้ศึกษาและได้ค้นคว้ามาในเรื่องนี้โดยเฉพาะคือบรรณารักษ์ . . .^๓

^๑Jesse H. Shera, Sociological Foundation of Librarianship (Bombay: Asia Publishing, 1970), pp. 30-45.

^๒สุทธิลักษณ์ อัมพันธ์วงศ์, "การศึกษาริชาบบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน บรรณารักษะปี ๒๕๐๔ (พระนคร: แผนกริชาบบรรณารักษศาสตร์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐), หน้า ๑.

^๓พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, "พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะสมาชิกห้องสมุดทั่วประเทศในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังสวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร," วารสารห้องสมุด ๑๖ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔): ๑-๖.

ดังนั้นห้องสมุดใดมีบรรณารักษ์ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว ห้องสมุดนั้นจะดำเนินงานไปได้เป็นอย่างดี^๑ เพราะวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาที่มีลักษณะสำคัญ คือ

- ๑. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือรวมทั้งการบริหารงาน และดำเนินงานในห้องสมุด
- ๒. เป็นวิชาที่มุ่งหมายให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในจุดประสงค์ และอุดมการณ์ของห้องสมุด ในฐานะที่เป็นสถาบันสังคม สำหรับการศึกษด้วยตนเอง เพื่อยกระดับฐานะทางสังคมแก่ผู้ที่รักการอ่าน การค้นคว้า และการวิจัย เรื่องราวต่าง ๆ โดยรู้จักจัดหาหนังสือ และอุปกรณ์การอ่านที่มีคุณค่ามาเก็บรักษาไว้ให้คงทนถาวรเพื่อเป็นมรดกคนรุ่นหลัง^๒

วิชาบรรณารักษศาสตร์ถือกันว่าเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง เหมือนวิชาแพทย์หรือวิชาครู นอกจากจะต้องรู้เนื้อหาของวิชาแล้ว ผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพสำหรับยึดเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่^๓

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบรรณารักษศาสตร์ ประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์เป็นจำนวนมากในห้องสมุดของหน่วยงานรัฐบาล หน่วยงานเอกชน อีกทั้งยังสามารถทำงานด้านสำนักข่าวสาร ช่วยการค้นคว้าวิจัย และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับหนังสือ เช่น งานผลิตหนังสือ งานในสำนักพิมพ์ต่าง ๆ งานด้านหนังสือพิมพ์ ตลอดจนเป็นอาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของสถาบันระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของวิชาชีพ แต่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ดู ประภาวิวัฒน์, "บรรณารักษศาสตร์ ตอนปรัชญาของบรรณารักษ์," วารสารห้องสมุด ๗ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๐๖): ๖๖๘.

^๒สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "การศึกษาระดับปริญญาตรีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," หน้า ๗๓.

^๓แมนมาส ชาลิต, "วิชาบรรณารักษศาสตร์," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับพิเศษ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๗): ๕๖.

ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ยังมีทัศนคติว่า บรรณารักษ์คือผู้รักษาหนังสือ^๑ และมีหน้าที่ให้บริการด้านรับ-จ่ายหนังสือ ดูแลจัดชั้นหนังสือ (shelf) ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่านั้น^๒ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุด โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีที่มีต่อบรรณารักษ์ เพราะระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มเติมจากการฟังบรรยายในห้องเรียน เพื่อให้ได้ความรู้และแนวความคิดกว้างขวางขึ้น อีกทั้งมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ ล้วนเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกในระดับปริญญาบัณฑิต ส่วนระดับปริญญาโทบัณฑิตก็มีการสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร และวิทยาเขตมหาสารคาม ทำให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักและเข้าใจบทบาทของบรรณารักษ์ในฐานะคนกลางหรือสื่อ (medium) นำวิชาความรู้ที่มีเผยแพร่ออกสู่ผู้ใช้เป็นบริการทางวิชาการมากขึ้น ดังนั้นทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อบรรณารักษ์จึงเป็นเรื่องที่ควรจะศึกษาให้ได้รายละเอียดว่า ยังคงเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปประการใดบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวความคิดทฤษฎีด้านปรัชญาในวิชาชีพบรรณารักษ์ที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของบรรณารักษ์ตั้งแต่ต้นมาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน
๒. ศึกษาบทบาทบรรณารักษ์สมัยปัจจุบัน

^๑ชูดิมา สัจจามันท์, "บรรณารักษ์: ความหมายที่ยังแปรปรวนในความรู้สึกนึกคิดของผู้ใช้บางคน," ใน ที่ระลึกงานสัปดาห์ห้องสมุดครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๙ (กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๙), หน้า ๑๒๓.

^๒Readon and Rowley, "A Question of Quality: How Career Entrants View Their Choice and Their Future," p. 379.

๓. ศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุด คือ นักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เปรียบเทียบกับนักศึกษาทั่วไปจากมหาวิทยาลัย ๓ แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ว่า มีทัศนคติต่อบรรณารักษ์ตรงตามแนวความคิดทฤษฎีของปรัชญาในวิชาชีพหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

ทัศนคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัย ๓ แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เข้าใช้บริการต่าง ๆ ของสำนักหอสมุดกลางของแต่ละมหาวิทยาลัย หรือหอสมุดกลางที่มีชื่อเรียกเป็นอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัย ๓ แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เข้าใช้บริการต่าง ๆ ของสำนักหอสมุดกลางของแต่ละมหาวิทยาลัย หรือหอสมุดกลางที่มีชื่อเรียกเป็นอื่น

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

ผู้วิจัยถือว่า คำตอบของนักศึกษาทั้งหมดที่ตอบมาในแบบสอบถามนั้น เป็นคำตอบซึ่งให้ข้อมูลที่แท้จริง เชื่อถือได้

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ทัศนคติ (Image) หมายถึง รูป หรือภาพความนึกคิดที่เกิดขึ้นตามปกติวิสัยของสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และเป็นความหมายของทัศนคติขั้นพื้นฐาน^๑

^๑Websters' New Collegiate Dictionary (Springfield, Mass.: Merriam-Webster, 1976), p. 571.

นักศึกษาทั่วไป หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่
วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับ
ปริญญาตรี ปีการศึกษา ๒๕๒๔

นักศึกษาทั่วไป สาขาวิชามนุษยศาสตร์ หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาศาสนา
ปรัชญา ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ และวิจิตรศิลป์^๑
เป็นวิชาเอก ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี
ปีการศึกษา ๒๕๒๔

นักศึกษาทั่วไป สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชา
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ
เคมี ธรณีศาสตร์ อุตุนิยมวิทยา สมุทรศาสตร์ ฟิสิกส์
คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ศาสตร์ สถิติศาสตร์ พันธุศาสตร์
วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ รวมทั้งแพทยศาสตร์ และ
วิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ^๒ เป็นวิชาเอก ในจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา ๒๕๒๔

นักศึกษาทั่วไป สาขาวิชาสังคมศาสตร์ หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชามนุษยวิทยา
ประชากรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์
จิตวิทยา สังคมวิทยา บริหารธุรกิจ บัญชี พาณิชยศาสตร์
นิเทศศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ และนิติศาสตร์^๓ เป็นวิชาเอก

^๑UNESCO. Division of Statistic on Education Office of
Statistics. International Standard Classification of Education,
Abridge ed. (Paris: UNESCO, 1975), Appendix 1.

^๒Ibid.

^๓Ibid.

ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา
๒๕๒๔

นักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชา
บรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา ๒๕๒๔

บรรณารักษ์ หมายถึง บรรณารักษวิชาชีพ (Professional
Librarian) ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

๑. เป็นผู้มีความรู้อย่างต่ำระดับปริญญาตรีวิชาเอก
บรรณารักษศาสตร์ หรือ
๒. เป็นผู้มีความรู้การศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขา
วิชาใดวิชาหนึ่ง และมีวุฒิทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่สูงกว่า
ปริญญาตรีขึ้นไป เช่น ประกาศนียบัตรเฉพาะวิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์ หรือ
๓. เป็นผู้มีความรู้ระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก
ทางบรรณารักษศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจากหนังสือ และวัสดุการอ่าน
ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำข้อสนเทศที่ได้มาสร้างเครื่องมือสำหรับ
เก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์
๒. พิจารณากำหนดเกณฑ์ในการเลือก และกำหนดกลุ่มตัวอย่าง
๓. สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็น เครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูล ทดสอบแบบสอบถาม
ดำเนินการแจก และรวบรวมแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ
๔. การวิเคราะห์ใช้ร้อยละ มีขลิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเคนดัลล์ แบบทดสอบ F-test แบบทดสอบ t-test และ LSD
(Least Significant Difference)
๕. สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ผลการวิจัยจะเป็นการรวบรวมแนวความคิดทฤษฎีของปรัชญาในวิชาชีพ
บรรณารักษศาสตร์
๒. เป็นการเสนอข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับทัศนคติที่นักศึกษาที่มีต่อบทบาทของ
บรรณารักษ์ในสมัยปัจจุบัน
๓. เพื่อเป็นแนวทางให้บรรณารักษ์ปรับปรุงตนเองในแง่ของการสร้างทัศนคติ
ที่ดีต่อวิชาชีพ
๔. เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญและหน้าที่ต่อสังคมของวิชาบรรณารักษศาสตร์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาริชัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อบรรณารักษ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับ
กับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัยของไพโรจน์ ชลารักษ์ เรื่อง "ภาพพจน์ของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยครูในทัศนะของบุคลากรและนักศึกษาในวิทยาลัยครู" ซึ่งได้
ทำการวิจัยใน พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อศึกษาภาพพจน์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยครูใน
ทัศนะของผู้อำนวยการ อาจารย์ และนักศึกษาของวิทยาลัยครู และเปรียบเทียบว่า
ภาพพจน์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยของบุคลากร และนักศึกษาที่มีความแตกต่างกัน
ในด้านเพศ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษาและจำนวนเวลาการใช้ห้องสมุดมีความ
แตกต่างกันหรือไม่ ในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามบุคลากร และ
นักศึกษาวินิจฉัยครู เฉพาะปีการศึกษา ๒๕๑๔ จำนวน ๑๔ แห่งในประเทศไทย ที่มี
บรรณารักษ์วิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่าในด้านคุณวุฒิและคุณสมบัติทั่วไป บุคลากร
และนักศึกษามีความเห็นตรงกัน คือ บรรณารักษ์จะต้องมีคุณวุฒิทางวิชาบรรณารักษศาสตร์
และมีคุณสมบัติของนักทำงานที่ดี ในด้านหน้าที่ บุคลากรและนักศึกษามีความเห็นแตกต่างกัน
โดยบุคลากรเห็นว่าหน้าที่สำคัญของบรรณารักษ์ คือ การวางนโยบายจัดบริการห้องสมุดให้
สอดคล้องกับการเรียนการสอนในวิทยาลัยครู สำหรับนักศึกษาเห็นว่า หน้าที่สำคัญของ

บรรณารักษ์ คือ การเลือก และจัดหาหนังสือวัสดุเข้าห้องสมุด^๑

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๔ ศรีสมร คุณากรบดินทร์ ได้ทำการศึกษา เรื่อง "เปรียบเทียบทัศนคติต่ออาชีพบรรณารักษ์ ของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรีกับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู" การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่ออาชีพบรรณารักษ์ของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีและบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู โดยศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ๔๐๒ คน นักศึกษาระดับปริญญาโท ๕๖ คน และบรรณารักษ์ ๑๘๑ คน ผลการศึกษา พบว่า ทั้งนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และบรรณารักษ์ ต่างมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพบรรณารักษ์เหมือนกัน แต่จากการเปรียบเทียบตามลักษณะของตัวแปร พบว่า ทั้ง ๓ กลุ่ม มีทัศนคติต่ออาชีพนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน และนักศึกษามหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครูมีทัศนคติต่ออาชีพไม่แตกต่างกัน ถ้าพิจารณาแยกเป็นนักศึกษาระดับกลางกับส่วนภูมิภาค พบว่า มีทัศนคติต่ออาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ สำหรับบรรณารักษ์เมื่อเปรียบเทียบตามอายุการเป็นบรรณารักษ์ และสถานที่ทำงานในส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค พบว่า มีทัศนคติต่ออาชีพไม่แตกต่างกัน หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างบรรณารักษะดับมหาวิทยาลัย กับวิทยาลัยครู พบว่า มีทัศนคติต่ออาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ สำหรับเหตุผลในการเลือกอาชีพนี้ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกอาชีพบรรณารักษ์ เพราะรักการอ่าน และชอบอ่านหนังสือ ส่วนบรรณารักษ์เลือกอาชีพนี้ เพราะศึกษามาทางสาขานี้มากที่สุด^๒

^๑ไพโรจน์ ชลาวัณย์, "ภาพพจน์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยครูในทัศนะของบุคลากรและนักศึกษาในวิทยาลัยครู" (ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๑๔)

^๒ศรีสมร คุณากรบดินทร์, "เปรียบเทียบทัศนคติต่ออาชีพบรรณารักษ์ของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีกับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู" (ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔)

จากผลการวิจัยทั้ง ๒ รายการนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในประเทศไทย สำหรับการวิจัยในต่างประเทศ ได้แก่ งานวิจัย ของ มารี ฟอสเตอร์ (Marie Foster) เรื่อง "ปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์" (Philosophy of Librarianship) ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๗๗-๑๙๗๘ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีและอาจารย์ในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบกันระหว่างมหาวิทยาลัย ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเวสต์เทอโรนออนตาริโอ (University of Western Ontario) และมหาวิทยาลัยโตรอนโต (University of Toronto) แนวเหตุผลที่สำคัญคือ

๑. ปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์มีอยู่จริง แต่ละรูปแบบอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงสามารถอธิบายให้เห็นถึงลักษณะของปรัชญาได้อย่างชัดเจน

๒. อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ทั้ง ๒ แห่งอาจจะยึดถือปรัชญาเฉพาะแบบใดแบบหนึ่ง และนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น ก็จะยึดถือปรัชญาแบบใดแบบหนึ่งเช่นกัน และรูปแบบปรัชญาเหล่านี้อาจจะตรงกันหรือแตกต่างกันก็ได้

๓. อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่ง อาจยึดถือปรัชญาในรูปแบบที่ตรงกัน หรือแตกต่างกันก็ได้

๔. รูปแบบปรัชญาที่อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ยึดถือมีอิทธิพลเหนือรูปแบบปรัชญาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่ง

รูปแบบปรัชญาในการวิจัยครั้งนี้มีอยู่ ๕ แบบ ดังนี้

๑. ผู้ดูแลรักษาหนังสือ (Custodian) บรรณารักษ์ผู้ยึดถือปรัชญารูปแบบนี้ จะมองคุณค่าทรัพยากรห้องสมุดเป็นของมีราคาสูง หาได้ยาก และเก็บสะสมไว้อย่างมีระเบียบ เสมือนเป็นนักอนุรักษ์ นักศึกษา คนรักหนังสือ เป็นต้น จะให้ยืมเฉพาะผู้ที่มีความจำเป็นต้องใช้จริง

๒. นักมนุษยชาติ (Humanitarian) บรรณารักษ์ผู้ยึดถือปรัชญารูปแบบนี้ จะมองคุณค่าทรัพยากรห้องสมุดมีไว้เพื่อเผยแพร่วิทยาการ และให้ค้นคว้าหาความรู้ เสมือนเป็นนักสำรวจ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถใช้อย่างเสรี

๓. สื่อกลาง (Mediator) บรรณารักษ์ผู้ยึดถือปรัชญารูปแบบนี้มีแนวโน้มที่จะมองทรัพยากรห้องสมุด ในแง่ความสัมพันธ์กันระหว่างการพัฒนาผู้ใช้เป็นส่วนรวม และเฉพาะบุคคล โดยจะคัดเลือกหนังสือที่เหมาะสมและจัดหาเข้ามาในห้องสมุดตรงกับความต้องการของผู้ใช้แต่ละประเภท

๔. ผู้ส่งเสริม (Promoter) บรรณารักษ์ผู้ยึดถือปรัชญารูปแบบนี้จะมองคุณค่าทรัพยากรห้องสมุดเป็นสิ่งของธรรมดาค่าที่ มีไว้เพื่อบริการแก่ชุมชน บรรณารักษ์ประเภทนี้จะพยายามสร้างนิกอานใหม่ ๆ และสรรหาบริการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อบริการแก่ผู้ใช้

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง ๒ มหาวิทยาลัยยึดถือปรัชญาแบบผู้ส่งเสริม (Promoter) ส่วนอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ยึดถือปรัชญาแบบนักมนุษยชาติ (Humanitarian) แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์มีได้มีอิทธิพลเหนือรูปแบบปรัชญาที่นักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ยึดถือ ทั้งยังเสนอแนะให้มีการวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการเริ่มต้น และมีประชากรเพียง ๒ มหาวิทยาลัยเท่านั้น

จากผลการวิจัยทั้งของ ไพโรจน์ ชลาวัณย์ ศรีสมร คุณากรบดินทร์ และ มารี ฟอสเตอร์ (Marie Foster) แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ นักศึกษา ทั้งของไทยและต่างประเทศ มีทัศนคติที่ดีต่อบรรณารักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยของฟอสเตอร์พบว่า อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ไม่มีอิทธิพลเหนือแนวความคิดของนักศึกษาไปหมดทุก ๆ ด้าน ส่วนใหญ่นักศึกษาจะมีแนวความคิดเป็นแบบฉบับเฉพาะของตนเองตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในยุคสมัยของนักศึกษาเหล่านั้นด้วย

^๑Marie Foster, "Philosophy of Librarianship,"

Canadian Library Journal 36 (June 1979): 131-138.